

УДК 811.161.2'282:81'367.624

Микола ЛЕСЮК

ФОНЕТИЧНА ТА ГРАМАТИЧНА АРХАЙКА ГУЦУЛЬСЬКОГО ГОВОРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті Миколи Лесюка „Фонетична та граматична архаїка гуцульського говору української мови» виділено основні архаїчні фонетичні та граматичні риси гуцульського діалекту, які сягають своїм корінням ще до праслов'янської та давньоукраїнської мови, обґрунтовано їхню історичну зумовленість, подано історичні коментарі до них.

Ключові слова: гуцульський говір, архаїчні фонетичні та граматичні риси, історичні форми, рефлексія праслов'янських та давньоукраїнських мовних явищ у гуцульському говорі.

Колись Яків Головацький писав, що „Галицькіи і Угорськіи Русине мають чимало рѣзницѣй», бо „Кождый закутокъ захищенийъ горбами або ѡтрѣзанный рѣками, заховує свою рѣзномову» [8, 28]. На думку Я. Головацького, племена, потомки яких проживають у західній частині України, досить суттєво відрізнялися від своїх „північних і східних „побратимів», і цю різницю в мові зберегли досі. Сприяла цьому гірська місцевість, бо люди „там поселившись на зворахъ меже велитскими ушовбами ѡтрѣзани ѡтъ другихъ жителѣвъ, довго задержовали свою рѣдну мову, свои родими звичаи и обычаи. Гѡрскіи стороны всѣгда найдовше задержуютъ старый бытъ и знаки стародавной бесѣды. Языкѣ, котрый горы має въ своей власти, не загине: най бы всюди по долинахъ знидѣло и загибло рѣдне слово, въ горахъ пѡдполонинскихъ заховаеся первѣстный языкѣ, стародавний бытъ и обычаи, а неразь въ ихъ лонѣ уродится и выкохае народный освободитель або пѡмститель своего згнушеного роду» [8, 28-29].

Без сумніву, Я. Головацький мав рацію, відводячи таку визначну роль у збереженні мови народу горам і локалізації та відмежуванню гірських мешканців від інших територій. Однак вирішальну роль тут відіграє все-таки не територіальна неприступність, а високе почуття любові до свого народу і своєї мови, національна самосвідомість мешканців гірських країв. Це можна, зрештою, стверджувати й про весь український народ, який упродовж століть жорстокого національного поневолення, в умовах насильницької асиміляції таки зберіг свою мову і культуру.

На жаль, треба зазначити, що думки ці були актуальні в часи Головацького, коли не було засобів комунікації, і контакти між мовцями – представниками різних етнографічних груп українців були спорадичними, а отже, і вплив на мовлення людей з боку представників іншого типу мовлення був мінімальний. Тепер уже ніщо не може відгородити й захистити місцеве мовлення від

зовнішнього світу. Телебачення, радіо, майже суцільна комп'ютеризація, інтернет, скайпи, вайбери, мобільні телефони, смартфони, айфони, планшети та інші новітні засоби зв'язку й комунікації роблять свою не завжди вдячну справу – справу глобалізації, уніфікації, іншомовного впливу, занечищення й змішування мов, занепаду народного мовлення, місцевих говірок. Велике значення має ставлення людей до свого мовлення. Багато молодих людей із гірських сіл починають цуратися, соромитися своєї рідної говірки, гору бере літературна мова, інколи важливу (і негативну!) роль у плані збереження автентичного мовлення відіграють учителі, особливо приїжджі, чужі в певній місцевості, які критикують учнів за якісь місцеві слова чи вислови. Автор цих рядків неодноразово був свідком, коли навіть мати виправляє вимовлене дитиною почуте від дідуся чи бабусі місцеве слово на літературне, кажучи при цьому, що так не можна говорити. І все ж народна мова живе, бо дитина змалку вчувається у вимову, фонетику, мелодику місцевої говірки, запам'ятовує її на підсвідомому рівні, що потім, часто спонтанно, таки проявляється у її мовленні.

Серед усіх говорів, які функціонують у Західній Україні, найрельєфніше проявляє свої особливості гуцульський, який, зрештою, теж не є монопольним, має свої різновиди. Ми ж візьмемо для аналізу той його різновид, який розповсюджений у західній частині Косівського та в цілому Верховинському районі Івано-Франківської області. Для ілюстрацій використаємо Словник гуцульських говірок Річки та Яворова, укладений Марією Астаф'євою (Соломійчук) [1], книги Петра Шекерика-Дониківа „Дідо Иванчік» [10] і „Рік у віруваннях гуцулів» [11] та „Жьибівські новелі Онуфрія Манчука [6].

Аналізуючи мовлення цього регіону та окремі літературні твори, написані гуцульським діалектом, приходимо до висновку, що в ньому збереглося чимало рис давньоукраїнської мови раннього періоду чи навіть праслов'янської мови. Відомо, що у праслов'янській мові усі шиплячі були м'якими, які й утворилися внаслідок перехідного пом'якшення задньоязикових та інших приголосних під впливом голосних переднього ряду та *j* (йота). Однак у давньоукраїнській мові дуже швидко починається ствердіння шиплячих, і в сучасній українській літературній мові вони вимовляються твердо. Пом'якшеними шиплячі можуть бути лише в двох випадках: перед голосним /i/ (*жінка, чітко, шість* і под.) та у випадку їхнього подовження (*збіжжя, клоччя, піддашшя* тощо). До речі, у російській мові приголосний /ч/ вимовляється м'яко, що дуже негативно впливає на українське мовлення й особливо відчутно це у мовленні мешканців центральних та східних областей України.

Що ж до гуцульського говору зазначеної території, то тут усі шиплячі зберегли м'якість: *догадж'є''ти*¹ – ‘догоджати’, *міш'є''ти*¹ – ‘мішати’, *ш'є''нка* – ‘шапка’, *ч'є''с* – ‘час’, *душ'є''* – ‘душа’, *меж'є''*¹ – ‘межа’, *н'і'ч'о*¹ – ‘нічого’, *ж'є''ба* – ‘жаба’ і под. Пор. у контексті: *Ви'бач'є''ї, Коц'ку, бі'г'ме, н'і'і'може''мо пози'ч'іти*¹ *тобі н'і'і'то, шо ти'с'іч'у, а навік' со'тку* (1, 259); *Кажут, шо бж'о'ли н'і'і'ве''д'ут си'і, й'є'к ж'і''нка ци'і'ч'оловік'пусто'ту прова'і* [1, 170]¹. Ця м'якість шиплячих передається й на письмі написаннями літер *є* замість *е*, *ю* замість *у*, *ьи* замість *е* чи *и* ненаголошених, *ьо* замість *о*, *і* замість *и* тощо:

¹ Не дотримуємося строго фонетичного запису, застосованого у цьому Словнику (позначення наголосу, позначення м'якості приголосних перед /i/, що само собою зрозуміло, оглушення дзвінких приголосних тощо, зате позначатимемо крапкою вгорі справа біля літери напів'якість приголосних *д, т, н* перед *е* та *и* < *і*, наприклад [д'ит'іна], [н'єн'ка] тощо.

Приклади: *Єк кому си почєрез дев'єть ночій снит дівка, то най зараз си приповіст, бо буде біда.. Нема білишого нешишєстя від лісни.. Така лісна може багато хлопців покалічити* [6, 39]; *На храми приходит молодіж пишно і гонорово виберана, дівчєта и легіні; На таких храмах, то чєлїдь собі виберала любасїв, а мушіни любасок* [11, 111]; „*А коли тудя підєш?*» „*Єк приїдет на то адї чєсє*», – *ліниво чюхаючіси в потилицу, відповів Довгий* [10, 267]; – *Ачюй!* – *Усі си схотили і наслухали. – Ачюй, уже го кличєт. З ліса шош кликало: – Васи... Васи... – Не дайте, братчіки, ловїт, не дайте, аби йшов* [6, 40].

Цю важливу фонетичну рису в мовленні гуцулів добре підмітив митрополит Андрей Шептицький, який, ще будучи єпископом Станіславським, у 1900 році написав лист „До моїх любих гуцулів» чистим гуцульським діалектом. Там він послідовно передає на письмі м'які шиплячі приголосні: *чюжсий, шє, шїнувати, чьоловік, мечє, коршїма, зачїнати, чєсто* і под.: *Блудство габучьит христенцуку родину. Божий порєдок такий, що жинка до чьоловіка, а чьоловік д'жинці приналежний* [12, 102].

До речі, ця риса гуцульського говору має паралель у сучасній чеській мові, у якій шиплячі також вимовляються м'яко.

Відомо, що в праслов'янській мові голосні переднього ряду пом'якшували попередній приголосний. У давньоукраїнській мові починається процес їхнього ствердіння перед голосними /e/ та /и/, що походить з праслов'янського /i/. Спочатку стверділи шиплячі, а потім уже й інші приголосні. Однак, як про це вже йшлося, гуцульські говірки зберегли м'якість шиплячих і досі, а так само не повністю стверділи ще три приголосні. Отже, друга, а, можливо, навіть перша і найголовніша риса гуцульського говору Косівщини та Верховинщини – це дещо пом'якшена вимова приголосних /д/, /т/, /н/ перед голосними /e/ та /и/ з етимологічного /i/, що являє собою яскраву фонетичну рису гуцульського говору. Така пом'якшена вимова відразу видає мешканців цього регіону, і навіть люди, які розмовляють літературною мовою, не завжди можуть її уникати. На письмі ця пом'якшеність не позначають, навіть у названому словнику М. Астаф'євої вона не фіксується, хоч, наскільки відомо (із розмови з укладачкою), у наступних томах (Словник має вийти у 4-х томах) напівм'якість цих трьох приголосних буде позначена. Отже, приклади: *д'ит'їна, молод'їй, молод'єнька, од'їн, вод'ї, т'є'бє, д'єн', д'їкї'ї, т'єпїї, т'їхо, н'єн'ка, н'є'ма, н'и'бїд'є', Н'їкола* і под. У звичайному друці цю фонетичну рису технічно відобразити, на жаль, неможливо. Аналогічну ситуацію – пом'якшену вимову **д, т, н** спостерігаємо в чеській мові, і це вже друга яскрава риса, спільна для гуцульського говору та чеської мови, у якій, ці три приголосні можуть пом'якшуватися перед /i/ та /e/, що походить із праслов'янського **Ѣ** (ятя).

До архаїчних можна віднести й іншу рису, яка сягає своїм корінням, правда, вже не до праслов'янського, а давньоукраїнського періоду. Це рефлексія етимологічного /o/ в новозакритих складах після твердих приголосних. На основній території функціонування української мови, як відомо, етимологічний /o/, отримавши компенсацію від слабкого зредукованого у наступному складі, подовжився і через стадію різних дифтонгів змінився врешті-решт в /i/. Однак окремі говори обрали певні проміжні між /o/ та /i/ рефлекси. Якщо закарпатські говірки використовують рефлекс /y/, то в гуцульських говірках обстежуваного регіону стабілізувався елемент /и/ з легким наближенням до /i/, тобто – /и'ї/, наприклад: *ви'їд* 'від', *пи'їн* 'піп', *надви'їр*, *ви'їкно*, *пи'їцла*, *пи'їд* ('горище' або прийменник *під*), *пи'їу* 'половина', *пи'їзнати*', *їспи'їд* 'углиб', *найбї'їше*' 'найбільше', *пи'їунїч*, *пи'їгнати*', *пи'їдлога*, *пи'їш'їбу* і под. Приклади у контексті:

Примивник знаєт на примівці, кому показує смерть, и ворожбит на картах пизнає; На кождим посіжіню си бав'є до пизна; Тогди слабий відповідас: „Най буде. Просив бих те, аби сми си випрошели [прощали. – М.Л.], бо відий нудалеко вже и моя [смерть. –М.Л.] [11, 154; 180; 155].

Такий самий рефлекс давнього /o/ бачимо й після інших твердих приголосних: *Ру'здво, майстри'у* ‘майстрів’, *Ро'жн'и'у* ‘Рожнів’, *гу'р'кий* ‘гіркий’, *зу'їт'іси* ‘зійтися’, *ви'дм'і'н'іті'*, *д'и'ждати'* ‘діждати(ся)’ тощо. Цікаво, що голосний /и/ вимовляється навіть після шиплячого /ж/ в слові *жу'нка*, хоч усі шиплячі тут зберегли давню м'якість. Можна думати, що процес переходу /o/ в /i/ після занепаду зредукованих тут призупинився на стадії /и'/, оскільки попередній твердий приголосний і голосний /i/ були несумісні. Твердий приголосний не „хотів» поступитися голосному /i/, виявився сильнішим і „заставив» його самого залишитися на стадії /и'/. Можемо розцінювати цей факт як акомодацию, тобто пристосування звуків один до одного. Подібне явище спостерігається і в лемківських говірках, що видно з прикладів, зафіксованих І. Верхратським: *быб, сьль, двыр, Быг, дзын, выл, кыт, пышоу* (відповідно *біб, сіль, двірь, дзын, віл, кіт, під* ‘горище’, *пішов* та ін.) [2, 2]. Треба додати, що /и'/ вимовляється, на відміну від інших говорів, наприклад, покутського, і в префіксі **ви-**, що майже збігається з літературною формою цього префікса: *ви'били, ви'ход'іли, ви'просити'* і под.

Гуцульському говорові властива така унікальна фонетична риса, якої не знає жодна слов'янська мова (за незначним винятком) – це уживання голосного /e/ з наближенням до /и/ або /и'/ з легким наближенням до /e/ після /j/ на місці загальнослов'янського /a/. Можна вважати, що тут збереглися етимологічні (праіндоєвропейські) /ē/ чи /ě/: *йе''к* ‘як’, *йе''граз* ‘якраз’, *йе''ма* ‘яма’, *стойе''т'і* ‘стояти’, *йе''блуко* ‘яблуко’, *йе''блінка* ‘яблунька’, *йе''сний* ‘ясний’, *йе''ш'ерка* ‘ящірка’, *зйе''уйе''лоси* ‘з'являлося’, *нійе''ка* ‘ніяка’, *см'ійе''лиси* ‘сміялися’, *схонйе''т'і'си* ‘схоплюватися’, *флойе''ра* ‘фльоюра’ *Йе''кім* ‘Яким’, *йе''рка* ‘молода овечка’, *йе''чмін'*, *йе''зік*, *пйе''н'и'* тощо. Наведемо приклади: *Йа шош коло то'го саду попоробіу! То би м'і'ні те'п'ер гл'аба бу'ло йке' йе'блуч'ко з'і'сті'?* [1, 363]; *Люде стосели* наоколо него і самі не знали, шо далі робити мают.. а з них німо *смівсви* напівживий вишкірений мертвец. *Смісласи* у джеморі золотоволося нявка [6, 43]; *Через пієнцтво* чьоловік стає ничесний і нисумлінний [12, 110]; *Аж ек* доколедуют усі коледи, тогди він [газда] си з'єв'сет у хати.. [11, 99]; *Поклав* під стів ціле кінске сідло й *єрем* вид волів та сокиру й серп, заткнений у *єчмінний* сніп [10, 65].

Треба зауважити, що в ненаголошеній позиції тут часто звучить /и/ або таки /i/: *йи'р'мо* ‘ярмо’, *йи'ворови'*, *привий'зати'*, *покайін'є'* тощо. Подібний звук – /e''/ чи /и''/ – вимовляється тут і після інших м'яких приголосних, однак ця риса властива не тільки гуцульським говіркам, але й усім іншим західним говорам української мови, і про це мова йтиме далі. Однак, якщо після інших м'яких приголосних вимова /e''/ чи /и''/ має задовільне пояснення, має відповідні паралелі у західних та південних слов'янських мовах, то вживання цих звуків після /j/, як було зазначено, властиве тільки гуцульському говорові. Отож гуцульському *йе''года, йе''блико, йе''вір, йи'їце, йе''ма* відповідають пол. *jagoda, jablko, jawor, jajko, jama*; словац. *jablko, jačteň, ja'koda, ja'kňa, jama, javor*; болг. *ягода, ябълка, явор, яйце, ясно*. Однак у чеській мові голосний /a/ виступає непослідовно, інколи виступає також /e/. *jablko, ja'koda, jama, jak, jazyk, javor, jarka* ‘яра пшениця’, але *ječteň, je'kně* ‘ягня’, *jeskyně* ‘ясиня’, *ještěrka* ‘ящірка’ тощо. Тут знову бачимо спільні паралелі з гуцульським говором.

В українській мові, на відміну від інших слов'янських мов, пройшло тотальне ствердіння приголосних, причому це ствердіння відбувалося в різний час і викликане не різними причинами. Спочатку пройшло ствердіння шиплячих, і це було зумовлено специфікою їхньої вимови українськими мовцями, пізніше, коли занепав слабкий зредукований /ь/, стверділи губні та дрижачий /р'/ у кінці слова та в кінці складу, а потім уже пройшло ствердіння всіх приголосних перед голосними /е/ та /и/, що походить із праслов'янсько-давньоукраїнського /i/ (*тихо* – *тихо*, *сила* – *сила*, *читати* – *читати*), а також усюди (за окремим винятком) перед /е/ різного походження (з /є/ та з /ь/): *село*, *весело*, *день*, *палець*, *нести* і под. Отже, коли занепав зредукований /ь/, губні та /р'/ почали вимовлятися твердо, і це також пов'язано із загальною тенденцією в українському мовленні до твердої вимови приголосних. Губні в гуцульських говірках також послідовно стверділи, але це ствердіння не зачепило звук. Якщо в сучасній літературній мові /р'/ може бути пом'якшеним, але тільки на початку складу (*рясно*, *поряд*, *лікаря*, *трюх*, *рюмсати* тощо), то на Гуцульщині цей складний і важкий для артикуляції звук і досі не тільки на початку складу, але й у кінці слова та складу вимовляється м'яко: *цєр'ква* (або *цєр'кова*), *цвінтар'*, *вер'х'ом*, *гир'к'ії* 'гіркий' *н'єхар'* 'нечисть', *Ве"р'ховина*, *бір'ка* 'овечка', *күр'ва*, *күхар'*, *ви'уч'і'єр'* 'вівчар' і под. Однак, якщо цей звук стоїть перед рефлексом етимологічного /о/ в новозакритому складі /и'/, то він, як і шиплячий /ж/, вимовляється твердо: *ри'ю* 'рів', *ри'з'д'во*, *маїст'ри'ю* 'майстрів', *куха'ри'ю* 'кухарів' і подібні. Отже, пом'якшена вимова /р'/ у кінці слова та складу є однією з архаїчних та специфічних рис більшості гуцульських говірок. Така вимова широко представлена і на письмі: *Всамперед коледуют тазді. Єк трафитси тазда стрілец, або йкийє мальфарь, то він не слухает коледі, бо йиму ни можна* [11, 99]; *Уздрів, братчіки, тот образ периий паламарь, а видтак и ціле село. Идут до церькви, єк на храм усі люде из близька та з далеку..* [6, 24]; – *Ото був Лазарь. Навіть кутюги кітку йому носили, а він їв* [6, 56]; *Східної суботи добре си мити у голодици водов до схід сонця, бо тварь відмолодає и устуди си змиває з лица* [11, 5]; *Календарь гуцулский на 1937 рік* [11, 216).

Архаїчних фонетичних рис у гуцульському говорі є чимало, усі тут не перелічиш, але треба звернути увагу на ще одну досить важливу рису, яка, до речі, властива не тільки гуцульському, але й іншим західноукраїнським говорам, – це уживання /е"/ чи, навпаки, /и"/, а в ненаголошеній позиції навіть /і/ після м'яких та шиплячих приголосних на місці прайндоевропейських /ē/ або /jē/, а також на місці праслов'янського /ę/. В українській літературній мові в таких ситуаціях виступає голосний /'а/: Ідеться про форми типу: *крич'є"ті"*, *ле"ж'є"ті"*, *прошч'є"ті"*, *стр'іл'є"ті"*, *б'іл'є"виї*, *йт'є"ті"*, *запоўн'є"ті"*, *м'ін'є"ті"*, *молодє"к* 'молодик', *гр'є"ди*, *ус'є"кі*, *ч'є"с*, *ж'є"л'*, *ж'є"ба*, *ш'є"пка*, *пор'є"док*, *з'є"т'*, *мн'є"со*, *дєс'ім'*, *м'іс'іц'* і под.

На цю рису звертали увагу різні відомі українські вчені (Олександр Потебня, Олена Курило, Євген Тимченко, Броніслав Кобилянський, досить ґрунтовно його вивчав Антін Залеський, присвятивши йому навіть спеціальну статтю [3], і навіть Юрій Шевельов, який відзначав, що „У багатьох українських говорах голосний а після м'яких (пом'якшених) приголосних зазнав переголосу, перетворившись на 'е (який у певних позиціях подекуди пересунувся далі вгору, в напрямку до і). Як з географічного, так і з лінгвістичного погляду ситуація не є простою» [9, 689]. Цьому питанню були присвячені й наші роздуми [див 5]. Тут не будемо детально це розглядати, лише зазначимо, що всі ці вчені говорять про „етимологічне» /а/, яке уже є новою, вторинною, секундарною фонемою. Іде мова про /а/, що утворилося на місці праслов'янського ě (ятя), який виник з прайндоевропейського

довгого *ē*. Цей ять, як установив французький учений-славіст А. Мейє, після шиплячих та *ǰ* змінився в старослов'янській мові на *а* [7, 39]. Старослов'янська ж мова послужила зразком для давньоукраїнської літературної та російської мов. А інші слов'янські мови (західні та південні) розвивалися за своїми законами і використовують на місці довгого *ē* (чи прслов'янського ятя) такі фонему /e/! Ось приклади: польське *słyszec, krzyczec, leżec, dyszec, wrzeszczec* 'верещати', чеське *běžeti* 'бігти', *běžec* 'біговий', *křičeti, ležeti, ležení* 'табір', *slyšeti, slyšení* 'аудієнція', верхньолужицьке *běžeć* 'бігти', *ležec* 'лежати' тощо. Той факт, що праіндоєвропейське *ē* принципово не змінилося (можливо, лише кількісно), підтверджують приклади з інших індоєвропейських мов. Так, у литовській маємо *dūsėti* [4, 80] 'дихати', старослов'янське *дышати*, у пруській *begeiti* [4, 192] 'бігти', старослов'янське *бѣжати*. А тепер візьмемо західноукраїнські форми: *крич'є''ти, леж'є''ти, веренич'є''ти, проищ'є''ти, стріл'є''ти, з'є''т', пор'є''док, св'є''то, мн'є''со* і под. Тож можна припустити, що ця риса охопила південні, західні слов'янські мови та західні території України.

Простежмо найголовніші граматичні особливості, які гуцульський говір успадкував від давньоукраїнської мови й зберіг до сих пір. По-перше, треба відзначити, що тут збережена стара форма умовного способу з аористною формою дієслова *бути* в 1 ос. одн.: *Я так урадувавси, ек бих си на світ народив..* [10, 59]; *Та ти йди в церкву, бо там мусиш свічки гасити. А я йкої там бих си пхала?* [10, 330].

Звичними й часто вживаними в гуцульському говорі (та і в інших західних) є форми старого перфекта: *Чюлисте, йке перше галасував по надвирю, ек би з розуму зійшов; Декую... що есте помогли у мирности й радости та веселости сегоднішну динку зоднювати, вечера диждати* [10, 46; 33]. Часто залишки презентних форм дієслова *бути* уживаються в ролі присудка: *Він [дідо]... запрошев усіх до святої вечері: «Прошу вас усіх живих, шо есте у моїм домі... шобесте усі були ласкаві засісти зо мнов разом до цієї святої вечері»* [10, 33]. Деколи ці старі форми можуть виступати в ролі допоміжного дієслова в складі іменного присудка: *«Говкайси, сарака, ек ес така чємна. Біда те бери», – погадав я злисно* [10, 47].

У ролі зв'язки в складеному дієслівному присудку можуть виступати також архаїчні форми давнього дієслова *яти* < *jetī* < *jetī (гуц. форма *єті''*): *А видколи єли люде ни чтити праведне Сонечко, вид тогди стало на світі туго жити. Сонце єло червонне сходитьи й заходити. До нас зачело брудне приходити, бо люде забруднили йго своїми проступками* [10, 15]. Звичними для гуцульського та інших західноукраїнських говорів тут є й аналітичні форми майбутнього часу з допоміжним дієсловом *мати* в препозиції: (ти) *меш видіті''*, (він) *мет видіті''*, (ви) *мете робіті''*, (вони) *мут видіті''*.

Можна навести й інші архаїчні граматичні форми гуцульських говірок:

- уживання в давальному відмінку іменників чоловічого й середнього роду виключно закінчення колишньої відміни на й-основ *-ови, -єви*: *д'і'к'ови, кон'єви, чолов'і'кови, се''л'ови*. Закінчення *-у, -ю* тут не зустрічаються, хіба що в мовленні молодих людей під впливом сучасного українського не завжди правильного мовлення;

- уживання в іменниках 1-ої відміни та прикметникових формах жіночого роду закінчення орудного відмінка *-ов, -єв*: *д'оўгоў п'аліцеў, з гир'коў б'ід'оў, за тр'єтоў х'атоў, з кожд'оў д'аўкоў*, у яких відбито випадіння інтервокального йота й редукцію голосного /y/, як це є в інших західнослов'янських мовах;

- закінчення *-и* в Р., Д., М. відмінках однини іменників III відміни (*области,*

злѣсти, мѡлодѡсти), а також у Д. та М. відмінках одн. іменників І відміни і в М. відмінку іменників ІІ відміни: (на) *зе"мли, вѣиши, долѡни, вѣлицы, на коні* тощо.

Література

1. *Астаф'єва Марія, Воронич Ганна*. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова / Марія Астаф'єва, Ганна Воронич – У 4-х томах. – Скриптура перша. – Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2014.
2. *Верхратський І.* Про говор галицьких лемків / Іван Верхратский. – У Львові, 1902.
3. *Залеський А. М.* Континуанти праслов'янських *є* та *а* (після м'яких приголосних) у говорах української мови / А. М. Залеський // Мовознавство. – 1970. – №3. – С. 39–50.
4. *Етимологічний словник української мови (ЕСУМ)*. – Т. II.
5. *Лесюк М. П.* Динамічні процеси в говорах Прикарпаття / М. П. Лесюк // Мовознавство. – № 4. – 2011. – С. 22–35.
6. *Манчук Онуфрій*. Жьб'ївські новелі / Онуфрій Манчук – Косів: «Писаний камінь», 2013.
7. *Мейє А.* Общеславянский язык / А. Мейє. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1951.
8. *Розправа о языкѣ кожнорускѡмъ и его нарѣчїяхъ* сочинена Яковомъ Головацкимъ. – Во Львовѣ, 1849.
9. *Шевельов Ю.* Історична фонологія української мови / Юрій Шевельов. – Харків: Акта, 2002.
10. *Шекерик-Доників Петро*. Дідо Иванчік / Петро Шекерик-Доників – Верховина: «Гуцульщина», 2008.
11. *Шекерик-Доників Петро*. Рік у віруваннях гуцулів / Петро Шекерик-Доників – Верховина: «Гуцульщина», 2009.
12. *Шептицький Андрей*. До моїх любих гуцулів / Андрей Шептицький // Перше слово Пастиря. – Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2015. – С. 99–126.

Николай Лесюк

Фонетическая и грамматическая архаика гуцульского говора украинского языка

В статье Николая Лесюка „Фонетическая и грамматическая архаика гуцульского говора украинского языка» анализируются основные архаические фонетические и грамматические черты гуцульского диалекта, восходящие своими корнями к праславянскому и древнеукраинскому языку, обосновываются их историческая обусловленность, подаются исторические комментарии к ним.

Ключевые слова: гуцульский говор, архаические фонетические и грамматические черты, исторические формы, рефлексация праславянских и древнеукраинских языковых явлений в гуцульском говоре.

Mykola Lesiuk

Phonetic and Grammatical Antiquity of the Hutsul subdialect of the Ukrainian Language

Mykola Lesiuk's article «Phonetic and Grammatical Antiquity of the Hutsul subdialect of the Ukrainian Language» singles out principal phonetic and grammatical peculiarities of the Hutsul dialect, which have their roots already in the Proto-Slavic and the Old Ukrainian language, substantiates their historical predetermination, provides a historical commentary on each of them.

Key words: Hutsul subdialect, archaic phonetic and grammatical peculiarities, historical forms, reflexiveness of Proto-Slavic and Old Ukrainian language phenomena in the Hutsul subdialect.